

School Shootings: Existential Concerns and Implicit Religion

door
Birgit Pfeifer

Samenvatting

School shooters zijn gepeste jongeren met een psychiatrische geschiedenis - dit lijkt het populaire beeld van de typische school shooter te zijn. Tot op heden blijkt uit wetenschappelijk onderzoek dat er geen betrouwbaar profiel van school shooters bestaat. De schutters die we tot dusverre kennen hebben verschillende familieachtergronden en variërend educatief verleden, de sociaaleconomische context verschilt en hun psychische gesteldheid is zeer verschillend.

De populaire percepties van school shooters kunnen een probleem zijn bij preventie. Want aan de ene kant kan men, beïnvloed door onjuiste vooroordelen, de waarschuwingssignalen van een ogenschijnlijk goed functionerende jongere over het hoofd zien. Aan de andere kant kan dit studenten die aan het algemene beeld voldoen stigmatiseren.

Onderzoekers noemen in het algemeen twee verschillende oorzaken van school shootings: persoonlijke en sociale. Interessant is dat noch in het publieke noch in het academische debat naar de existentiële dimensie van de motieven wordt gekeken.

Er is één gemeenschappelijk aspect dat kan bijdragen aan ons inzicht in wat deze daders motiveert: ze brengen allemaal hun plannen op een of andere manier naar buiten, het zogenaamde leaking. Leaking komt in verschillende vormen voor. Het kan indirect zijn, bijvoorbeeld in tekeningen, of direct, bijvoorbeeld in verklaringen in video's op internet. Deze uitingen vormen een waardevolle bron om te begrijpen hoe deze jonge daders de wereld en hun eigen positie erin zien. Een analyse van deze zogenoemde egodocumenten van zeven daders heeft in deze studie aangetoond dat ze alle existentiële dilemma's uitdrukken. De documenten laten zien dat deze daders geen evenwicht vinden tussen hun existentiële behoeftes en de 'facts of life'. Bijvoorbeeld tegenover het feit dat we allemaal sterfelijk zijn stellen de school shooters het idee dat de school shooting hen wereldberoemd en dus onsterfelijk zal maken. In een ander voorbeeld staat het feit dat existentiële vrijheid ons volledig verantwoordelijk maakt voor ons leven, inclusief onze mislukkingen, tegenover het feit dat school shooters anderen ervan beschuldigen verantwoordelijk te zijn voor hun ellende en uiteindelijk voor de shooting. Het idee dat ze "dit moeten doen", omdat anderen hen zo hebben gemaakt, is te vinden in de uitingen van alle daders in deze studie. Tegenover het feit dat ze heel gewone jongens zijn, die soms door anderen kunnen worden afgewezen, creëren ze een identiteit van een engel der wrake, een godachtige persoon die mensen doodt die in zijn ogen minderwaardig zijn. Zij ontkennen, dat hun misdaad een zinloze moord op onschuldige mensen is, maar noemen hun daad een revolutie van de onderdrukten of een oorlog tegen het kwaad in de wereld. De behoefte om hun existentiële dilemma's op te lossen brengt de daders ertoe de realiteit te reconstrueren, zodat

hun leven (en hun dood) betekenis krijgt. Met andere woorden, de school shooters in deze studie proberen een existentiële crisis op te lossen met geweld.

Uit de literatuur is bekend dat een existentiële crisis leidt tot een zoektocht naar betekenis. Traditioneel is religie de belangrijkste bron die gebruikt wordt om betekenis in het leven te genereren. School shooters vinden deze betekenis in hun gewelddadige daden. Op deze manier lijkt een school shooting een zingevingconstruct te zijn zoals traditionele religies dat ook zijn. Dit betekent niet dat school shootings religieus gemotiveerd zijn, maar wel dat ze een impliciete religieuze dimensie hebben. Om de mogelijke religieuze dimensies te begrijpen is in deze studie een bredere definitie van religie gehanteerd: Bailey's (1997) concept van *impliciete religie*.

Om de impliciete religie van school shootings te identificeren is gebruik gemaakt van een methode die is ontwikkeld door Schnell (2004). Zij stelt dat alle expliciete religies drie structuren gemeenschappelijk hebben: mythe, rituelen en ervaring van transcendentie. Wanneer we deze structuren toepassen op het persoonlijke leven, veranderen ze in persoonlijke mythe, persoonlijke rituelen en subjectief toegankelijke transcendentie ervaringen. Een persoonlijke transcendentie ervaring kan bijvoorbeeld het idee zijn dat je voor een groter doel bestemd bent of dat je onderdeel bent van een betekenisvol geheel. Niet alleen werden deze structuren gevonden bij alle bestudeerde school shooters, maar er werden in hun persoonlijke mythen, rituelen en transcendentie ervaringen opvallende gemeenschappelijke kenmerken gevonden.

Ten eerste, in de categorie persoonlijke mythen beschrijven zij hun daden als een oorlog tussen goed en kwaad. In hun mythen verandert hun identiteit van de gemiddelde schooljongen in een goddelijke wraakengel, die bereid is om als martelaar te sterven. Voor hen is er schijnbaar geen andere manier om hun problemen op te lossen dan hun gewelddadige plannen uit te voeren. Bovendien gaan ze ervan uit dat de schietpartij hen beroemd zal maken en ervoor zorgt dat ze nooit vergeten zullen worden.

Ten tweede, in de categorie persoonlijke rituelen hoort bijvoorbeeld het verzamelen van wapens, die ook een symbolische functie hebben. Sommige school shooters geven hun wapens zelfs een naam. Het schieten zelf is een performatieve vorm van geweld, die je met religieuze rituelen zou kunnen vergelijken.

Ten derde, in de categorie transcendentie ervaringen uiten de daders bijvoorbeeld gevoelens van goddelijke superioriteit. Ze identificeren zich met andere schoolschutters of krachtige rolmodellen en creëren een superieur zelfbeeld. Ze zeggen dat ze met de schietpartij de wereld zullen veranderen.

In deze studie wordt een nieuwe benadering voorgesteld om de motieven van school shooters te onderzoeken. In deze benadering spelen de existentiële vragen die de daders uiten een belangrijke rol. Deze nieuwe perceptie van school shootings als zingevingconstruct (impliciete religie) ondersteunt het idee dat de shooting voor de daders een rationele en betekenisvolle daad is.

Bovendien leidt dit tot kritiek op de in terrorismestudies gebruikelijke uitsluiting van school shooters van de groep van zogenoemde lone wolf terroristen. In terrorismestudies worden lone wolves gedefinieerd als aanslagplegers met politieke of religieuze motieven. In het perspectief van deze studies vallen school shooters niet in de categorie van lone wolves, omdat dergelijke motieven bij school shooters niet te vinden zouden zijn. Maar de interpretatie van de motieven van school

shooters als impliciete religie, zoals de voorliggende studie voorstelt, spreekt dit tegen. Bovendien laat een vergelijking van een aantal manifesten en zelfmoordbrieven van beide groepen daders zien dat persoonlijke mythen, rituelen en transcendentale ervaringen sterk op elkaar lijken. Soms zijn de mythen persoonlijker, en soms worden ze beïnvloed door bestaande religies of politieke bewegingen, maar het lijkt erop dat geweld voor alle onderzochte daders een zingevingsconstruct (impliciete religie) was. In de egodocumenten van de geanalyseerde gevallen werden een aantal gemeenschappelijke thema's gevonden:

- De daad is gerechtvaardigd als een daad van wraak. Als wraakengelen vergelden de schutters het onrecht dat hen of mensen zoals zijzelf is aangedaan.
- Het zoeken naar een soort transcendentale beloning is een thema. Voor sommigen is het de verwachting van het paradijs, voor anderen eeuwige roem, maar het is altijd een soort beloning die langer duurt dan het aardse leven.
- De daders voelen dat ze gekozen zijn om het kwaad te bestrijden. Voor het goede doel offeren zij zich op.
- Daders zien hun misdaad niet als een zinloze gewelddadige handeling, maar als een oorlog of revolutie. Voor hen is het een gevecht tussen goed en kwaad.

Het bestuderen van school shooters en lone wolves als eenzelfde verschijnsel zal de hoeveelheid data vergroten en zo meer diepgang in het onderzoek mogelijk maken. Uiteindelijk zal dit ons begrip van de motieven van deze daders verdiepen en ons helpen om effectievere preventieve interventies te bepalen.

Op dit moment benadrukken beleidsmakers, schooldirecties en veiligheidsdeskundigen, dat het opsporen van waarschuwingssignalen in het gedrag van jongeren belangrijk is om school shootings te voorkomen. Maar zorgwekkend gedrag is slechts het zichtbare topje van de ijsberg. De professionals in het onderwijs moeten zich ervan bewust zijn dat een existentiële crisis, die blijkbaar aan de basis ligt van een school shooting, vaak onopgemerkt blijft. Scholen zouden meer ruimte moeten bieden voor existentiële vragen en zouden docenten moeten trainen om jongeren te leren omgaan met een existentiële crisis.